

Szakirodalom

NYOMDÁSZOK KÖZLÖNYE (1883–1885)

Persovits József

Szakirodalmunk ez ideig csak érintőlegesen említett lapja, a Nyomdászok Közlönye, amely a Gutenberg és a Typographia megjelenése után, időrendben a harmadik volt. A lap összes számát sikerült felkutatni, a közel féléves kutatási eredmény rövid összefoglalóját jelen írással bocsátom útjára.

A Nyomdászok Közlönyének mindössze három évfolyama jelent meg: az I. évf. 1. sz. 1883. június 1-jén, az utolsó szám pedig, a III. évf. 13. sz. 1885. július 1-jén került ki a sajtó alól. A lap fejlécén szak- és társadalmi lapnak definiálta magát. Havonta kétszer jelent meg Budapesten: minden hónap 1-jén és 16-án. Indulásakor a felelős szerkesztő Pusztai Ferenc, később Ács Mihály volt. A szerkesztőség a Budapest II., Hattyú utca 10. szám alatt, a kiadóhivatal pedig a Budapest VIII., Hunyadi utca 32. sz. alatt működött. A lap előfizetési ára: fél évre 1 forint, negyed évre 50 krajcár. Egyes szám 10 krajcárért volt kapható. A fejlécen szerepelt még a „kéziratok vissza nem adatnak” és a „hirdetések árszabály szerint” információ. A lapot a Franklin Társulat nyomdájában nyomtatták. Példányszámra vonatkozó pontos adatok nincsenek, illetve a szükség szerinti kitétel volt használatos. Az első szám megjelenését ötszáz példányra tervezték, de hétszáz példányban lett kinyomva.

A lap kiadása körülményeit vizsgálva megállapítható, hogy az akkor még kétnyelvű (német és magyar) Typographia „ellenlapjaként” jött létre, pontosabban annak magyarosításáért küzdött. Felelős szerkesztője, Pusztai Ferenc, az első számban rávilágít arra, hogy miért is született a lap: „Teremteni magyar szakirodalommal magyar nyomdászati ipart ... őszintén akartuk ezt már régebben megjelenő Typographia című nyomdászati lapban megteremteni, de nem volt rá terünk, mert a Typographia kétnyelvűségénél fogva ott a nyomdász-társadalmi dolgokat és szakirodalmat egyszerre kultiválni, a lehetetlenséggel határos... Elmondjuk röviden, hogy 1882. évi december 3-án azon indítvány, mely a Typographia egynyelvűségét kérte, négy szótöbbséggel elvettetett. Meghajoltunk a többség akarata előtt, de ... kijelenthetjük, hogy e lapot addig, míg a Typographia nem lesz *egészen magyar* és nem lesz az *egylet szakközlönye*, hanem idegen istenek oltára, addig mi a Nyomdászok Közlönyét támogatni és szellemi munkásságunk tárházává tenni meg nem szününk... Jelszavunk: *Csupán magyar szakirodalom teremthet magyar nyomdászati ipart!*” Íme a program, megfogalmazott célokkal.

1883. május 9-én, a magyar nyelv pártiak egy lapkiadó szövetkezetet alakítottak mintegy száznegyven taggal. Az alakuló

Pusztai Ferenc arcképe

ülésein kimondták, hogy heti tíz krajcár tagdíjjal pénzalapot hoznak létre, amellyel lapot indítanak. Szerkesztőbizottságot is választottak, amelynek tagjai voltak Pusztai Ferenc felelős szerkesztő irányításával Ács Mihály, Dadai Géza, Griesz Ede, Hódy Soma, Láng József Lipót, Schwind Béla, Seper Kajetán és Tanay József. Lapkiadóként Katits Antal, a kiadó munkatársaként Aigner József és Grebenicz Lajos, ellenőrként pedig Szabó Dezső lett bejegyezve.

A vállalkozás a magyar nyomdásztársadalomban helyeslésre talált. Sikerére jellemző volt, hogy már az első szám megjelenése utáni napokban kétszázötven szaktárs lépett be. Július 27-én pedig, a már korábban alakult szakmai Társas Kör kérelmezte, hogy a Nyomdászok Közlönyét tegyék a kör hivatalos lapjává. A lap 1883. október 16-ai 10. számában Az olajág c. cikkben egy átirattal foglalkoztak, amely az anyaegylet választmá-

Nyomdászok Közlönye

26. Kézir. 1884. évi 18. sz. 16.

Szék és Irodalmi Int.

1884. évi 18. sz. 16.

Munkák megjelentek: 1884. évi 18. sz. 16. 1884. évi 18. sz. 16. 1884. évi 18. sz. 16.

A helyzet signumja

Amint az előző számban láttuk, az ügyvezető bizottság a közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

Amint az előző számban láttuk, az ügyvezető bizottság a közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

Amint az előző számban láttuk, az ügyvezető bizottság a közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát. A közlési bizottság felállítására ismét megkezdte a munkát.

A lap egy teljes oldala

nyától érkezett: az elmérgesedett viszony békés megoldására törekedve a nyelv (és nemzeti-ség) szerint két tábora szakadt szervezett nyomdászok hattagú bizottság küldését kéri, hogy tárgyaljanak. De nagyon lassú volt a kibontakozás. Egy év elteltével kb. negyvenen kiléptek a szövethetzből, de a lap továbbra is erős alapokon állt, kitartásra buzdítva pártolóit, 1884. június 29-én elváltak. Tisztújítás történt (a régi vezetés majd kilencven százalékban megmaradt), de az addigi heti tíz krajcár járulékot ötre leszállították. Ismét

felmerült a Társas Körrel való egyesülés gondolata, de ez csak elvben valósult meg.

A második év első ülésén (1884. július 3.) Ács Mihály elvállalta a leköszönő Pusztai Ferenc felőlös szerkesztői posztját, aki továbbra is a lap munkatársa maradt. Kiváló szerzőgárdájának, munkatársainak köszönhetően egyre több szakmai írás egyre magasabb színvonalon érkezett a szerkesztőségbe, ezért „a lapunk, mely az első évben többnyire négy oldal volt, a második évben majdnem mindig hat, sőt nyolcoldali tartalommal is

bírt”, olvasható az egyik elemző cikkében. Felmerült a hetenkénti megjelenés gondolata is, amelynek kulcsa elsősorban a tagbővítésben rejtett: „Ne az lebegjen előttünk, hogy néhány krajcárral többet áldozunk lapunkra, hanem az, hogy a magyar nyomdászat fölvirágzására és a magyar nyomdászati szakirodalom megeremtésére áldozunk, s a mi ügyünknek használunk vele” értelt a (-rí) szignójú cikk szerzője. Elsősorban a vidéki szaktársak aktívabb részvételét várták, de végül maradt a kétfelheti megjelenés.

Állandó és alkalmi rovatok voltak. A Szakügyek rovatban a Nyomdászok Közlönye és a Typographia közti vitaanyagot, érveket és ellenérveket, észrevételeket közlik. A lap a szervezeti ügyekről tájékoztat, a szakmához kapcsolódó minden lényeges dologgal (pl. az Ipartörvénnyel) foglalkozik, és természetesen bő terjedelemmel szakirodalmat közöl. Állandó téma az egészségügyi helyzet. Például dr. Farkas Kálmán, aki 1873 óta a segélyegylet orvosa volt, statisztikájában kimutatta, hogy az elhalt nyomdászok nyolcvanhat százaléka tüdővészben szenvedett az áldatlan nyomdai állapotok miatt. Kiírtak a lapban olyan „nyomdákat”, amelyekben a minimális egészségügyi követelmények is hiányoztak. Baleseti leírásokat és halálözsi statisztikákat közöltek. A lap harcolt a szakmát tönkretévő tisztességtelen ár ellen: „Tíz éve még minden nyomdának meg voltak a rendes megrendelői, a munkást tisztességesen díjazhatták, sőt kényszerültek is díjazni, mert nem volt annyi felesleges munkaerő. Másként van ez ma. Tanoncokat tartanak, akik négy éven át tapossák a goryssajtót és meg is tanulnak

Nyomdabelső a 19. században

szedni – de miként! Olcsón felvállalnak minden nevezhető nyomtatványt – de nincs köszönet benne. Pedig ezt meg lehetett volna akadályozni még csírájában, mert, hogy így van, csak mi vagyunk okai” – írta száz-húsz évvel ezelőtt a cikk szerzője (ugye, nincs új a nap alatt?...).

Állandó rovatot nyitottak *A könyvpiacról* címmel, amelyben nyomdászszemmel vizsgálták a kiadványokat. A cél az volt, hogy helyes ítéletet mondjanak a nyomtatványokról, illetve egyes kiadvány elemzésén keresztül szemléletet formáljanak. Ennek jegyében felléptek a hazai nyomdák érdekében, deklarálva, hogy ne a Lajtán túli bécsi és németországi nyomdákat lássák el a hazai kiadók munkával.

Statisztikákat közölt a lap: „A hazai könyvnyomdák létszámának pontos ismerete ránk nézve több tekintetben szükséges, előnyös.” Kéri a vidéki főnököket és szaktársakat, hogy közöljék az esetleges cégváltásokat, új nyomda nyitását; vagy bármely változásról tudósítsanak.

A *Levelezések* rovaton keresztül kiterjedt kapcsolatot tartottak az olvasókkal, cikkeket kértek, azokra válaszoltak.

A *Különfélék* rovatban sok hír, információ jelent meg. Például „kis színeseket” közöltek külföldről: A hollandi nyomdászok divatba akarják hozni, hogy minden világoszöld papírra kék festékkel nyomtatnak, mert az állítólag szemkímélő. Közlik a „Freie Künste” c. lap dicsérbiztató levelét. Hír olvasható egy félkezű betűszedőről, aki a Pensilvaniai Lehington „Carbon Advocate” nyomdában dolgozik. A szedővasat a szedőszekrényhez erősítve, naponta nyolczeret-et szed, oszt és korrigál. A lap közreadja, hogy Olaszországban 1378 hírlap és folyóirat jelenik meg, hogy a londoni nyomdászegyletnek ötezerhat-száz-hatvan tagja van, ahová egy év alatt 366 új tag lépett be. Közli, hogy új betűszekrényeket hoztak forgalomba Észak-Amerikában, amelyek anyaga papír, a gömbölyített rekeszek tisztítása egyszerűbb, no és a legfőbb érv, hogy olcsóbb, mint a jelenlegi fa. Informál arról, hogy

Madagaszkáron hat nyomda is van, amelyeket misszionáriusok működtetnek stb.

A *humor* is megjelent a hasábkon. Hírként átvett „egy gyöngéd tuduladást”, miszerint az egyik colorádói lap a szerkesztője eltűnése miatt beszüntette tevékenységét, ugyanis „a szerkesztőt utoljára egy fa alatt látták állni néhány emberrel, akik erősen húztak egy kötelet”. De közölte a genuai érsek pásztorlevelét, miszerint az érsek az Epoca c. lap íróit-szerzőit, szedőit, a lapkihordókat és -eladókat, valamint annak olvasóit egyházi átokkal sújtja.

A második évfolyam közepétől egy oldal terjedelemben *hirdetéseket* is közöltek. Nézzük, kik és milyen hirdetéseket jelentettek meg akkoriban: „Ügyes alkalmazást kap Munkácson Grosz Ignác könyvnyomdájában. Feltételek: Egy formáról 10 órán keresztül tabelláris munka, punktúrán 2000 nyomást, szaporán és tisztán nyomni.” A lapnak állandó hirdetői voltak: a Mansfeld Chn. gépgyár és vasöntöde Lipcséből, a Lorilleux Ch. és Társa a nyomófestékekkel, Albert és Tsa. frankenthali gyorsajtó gyára, Dessauer Miksa fabetűgyára, asztalos- és gépjavitó műhelye, kenyér- és címbetűk, nyomdai anyagok forgalmazója, Fischer és Mika betűöntődéje a Budapest, Király utca 88-ból.

Az utolsó szám 1885. július 1-jén jelent meg, melyben Lapunk barátaihoz c. cikkében búcsúzott a szerkesztő az olvasóktól. A lap kétévi küzdelme meghozta gyümölcsét, elérte célját: a Typographia magyarosítását. Célba érve, a Nyomdászok Közlönye megszűnt.